

У. МІГРАЦІЇ

ПРО ШЛЯХИ ОСІННЬОЇ МІГРАЦІЇ ПТАХІВ НА УКРАЇНІ

В.М.Грищенко

Кафедрою зоології Київського держуніверситету проводиться з 1975 р. вивчення фенології міграцій птахів на Україні. За одержаними даними були складені фенологічні карти осінньої міграції деяких масових видів орнітофауни. Ізофени на цих картах утворюють виступи, по яких можна визначити основні міграційні потоки.

По цих картах чітко вираховуються 5 основних шляхів осінньої міграції: 1-Карпатський-проходить на південний-південний схід, через Львівську та Івано-Франківську області; 2-Західний-проходить на південь через Житомирську, Вінницьку, Хмельницьку, Одеську області; 3-Південно-західний-на південь через середню частину України, від Чернігівської області на півночі до Миколаївської на півдні, у Північно-Західному Причорномор'ї він зливається з Західним; 4-Східний-проходить на південь від Харківської до Донецької і Запорізької областей; 5-Дніпровський-на південь через Київську область до гирла Дніпра. У конкретних видів ці шляхи можуть трохи зміщуватись, але загальні закономірності залишаються. Виявлені за авіфенологічними картами міграційні шляхи співпадають з відомими за літературними даними, на основі візуальних спостережень і кільцювання /Воинственский и др., 1976; Воинственский, Севастьянов, 1978/.

Розміщення, напрямок і ширина шляхів міграцій у різних видів птахів мають свої особливості. Для птахів, що під час перельоту притримуються відкритих просторів, характерна наявність Західного, Південно-Західного, Східного, а для ряду ви-

дів і Карпатського шляхів. Усі ці види можна об'єднати в 4 групи. 1/ Є 3-4 відокремлених шляхи, Західний та Південно-Західний мають південний напрямок. Східний пролітний шлях не розгалужується. Ширина шляхів порівняно не велика /білий лелека, гуси, звичайний мартин/. 2/ Ті ж відокремлені, не широкі пролітні шляхи. Західний і Південно-Західний мають південно-західний напрямок. Східний розгалужується на дві частини /сіньська ластівка, шпак/. 3/ Пролітні шляхи єдиняться у дві широкі магістралі у західній і східній частинах України /сіра чайка, крижень, сірий журавель/. 4/ Пролітні шляхи ще більш широкі і мають напрямок строго на південь /перепел/. Для дендрофільних птахів характерна наявність Дніпровського пролітного шляху, який не відображається на картах міграції птахів відкритих просторів. Мігрують вони також по Східному і Карпатському шляхах.

Найбільш широкі пролітні шляхи у нічних мігрантів /сіра чайка, крижень, перепел/. У птахів, що мігрують переважно вдень, вони найбільш вузькі /білий лелека, звичайний мартин/. Види, що летять і вдень, і вночі, займають проміжне положення.

Для 4 видів птахів були складені окремо фенокарти початку і закінчення прольоту. Виявилось, що розміщення ізофен на них співпадає. Міграція раніше закінчується в тих місцях, де раніше і починається, тобто на пролітних шляхах. Коефіцієнт кореляції між середніми багаторічними датами початку і закінчення прольоту по областях становить від 0,90 /р 0,001/ у білого лелеки до 0,50 /р 0,05/ у сірого журавля. Якби птахи довше затримувались на пролітних шляхах, то коефіцієнт кореляції мав би від'ємні значення. Окрім того, виступи ізофен на картах закінчення міграції повністю відповідають розміщенням ві-

домих нам пролітних шляхів. Більш ранній відліт пояснюється скоріше всього вищою інтенсивністю міграції птахів на пролітних шляхах.

ДЕНКИ ОСОБЛИВОСТІ СЕЗОННИХ МІГРАЦІЙ ВОДНО-БОЛОТЯНИХ МИСЛИВСЬКИХ ПТАХІВ У ВЕРХІВ'ЯХ ПІВДЕННОГО БУГУ

В.І.Гулай

Початок весняних міграцій водоплавних та болотяних мисливських птахів визначається строками приходу стійкого весняного потенціалу і звільнення від криги річок та водойм, на це звертали увагу попередні дослідники цієї групи пернатих Поділля, зокрема, І.В.Марисова /1960/, К.А.Татаринов /1973/. За останні 25 років найбільш раннім був переліт птахів у 1989 р., який відрізнявся особливо м'якою зимою та раннім приходом весни, що викликало початок міграцій птахів майже на місяць раніше, ніж звичайно. Першими в місцевих угіддях з'являються крижні - вже на третій-четвертий день, після утворення проталин на річках. Майже одночасно з крижними починають пролітати чайки. Згодом, через один-два тижні з'являються чирки-тріскунець і свиштунець. В цей час пролітають перші табуни сірих гусей, гуменників, великих і малих білолобих гусей, сірих журавлів. Вкінці березня-на початку квітня більшість подільських водойм повністю звільняється від криги і на них спостерігаються великий, малий та сірошочкий норці, ляски, поголі, червоноголові черні, дутки, свиці, широконоски, щилохвості. У цей час проходить найбільш масовий проліт чирків. В середині квітня пролітають водяні курочки, деркачі, травники, фіфі, великі веретеники. В кінці весняного прольоту з'являються чубата та

Західне відділення Українського орнітологічного
товариства АН УРСР

Львівський державний лісотехнічний інститут

Луцький державний педагогічний інститут

Львівська обласна рада Українського товариства охорони природи

Волинська обласна рада Українського товариства охорони природи

Волинська обласна станція юних натуралістів

Шацький державний природний національний парк

ОРНІТОФАУНА ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЕЙ УКРАЇНИ ТА ПРОБЛЕМИ ЇЇ ОХОРОНИ

Матеріали доповідей п'ятої наради орнітологів
та аматорів орнітологічного руху Західної України

Луцьк Редакційно-видавничий відділ
Волинського облполіграфвидаву 1990